

APPONYI ALBERT: MAGYARORSZÁG VILÁG- POLITIKAI HELYZETE

zt a problémát kétféleképp lehet felfogni. Lehet ugyanis arra szorítkozni, hogy a trianoni Magyarország nehézségeit és lehetőségeit kutassuk; lehet azonban általánosságban a magyarság létfeltételei szerint újjáépített Magyarország szempontjából keresni a külpolitikai irányelveit. A következőkben mind a két föltevés látószögéből iparkodom a kérdést megvilágítani.

Hogy a trianoni Magyarország helyzete a „lehetetlen” szóval jellemezhető, azt alig szükséges bizonyítanom. Mégis jó ennek a lehetetlenségnek alkotó elemeit szemügyre venni, minthogy az egyelőre még valóság és minthogy csak a *létező* valóságból indulhatunk ki a *kívánatos valóság* megszerzésére. A létező valóságnak lehetetlenségeit pedig a következő mozzanatokra vezetem vissza: a megvédhető határok teljes hiánya, ami még akkor is érezhető volna, ha keresztülvitetnék az egyenletes általános lefegyverzés; a gazdasági egyoldalúság súlyosbítása, mely rendkívül csekély belföldi piacot nyújt főterményeinknek és a kivitel esélyeitől teszi függővé megélhetésünket, mely kivitel elé gátakat emel az általánosan uralkodó elzárkózási politika; ezeken a gátakon pedig könnyebben tör – vagy szivárog át az olcsóbban termelő tengerentúli gazdaság; természetes folyamrendszerünk megbontása, amely folyóinknak a forrásukhoz közelebb eső részét kivé-

tel nélkül kiveszi ellenőrzésünk alól és így észszerű ármentesítő és öntözésre vízgyűjtő szabályozásukat lehetetlenné teszi; ellenséges indulatú, vagy legalább gyanakodó szomszédok közé szoríttatásunk, amelyek mindegyike tőlünk elszakított területet bír és őriz, olyan lakossággal, amelynek közel fele magyar és német, tehát kelletlen új alattvaló; ebből pedig magyar 3.3 millió, melynek nemcsak közjogi elvesztése, de kulturai elnyomatása is állandó sajnó fájdalmat tart fenn szíveinkben és ennek megfelelő aggodalmat a szomszéd államok lelkületében, úgyhogy bizalomteljes viszony ki van zárva, nem mert ilyent nem *akarunk*, hanem mert *lélektani* lehetetlenség, hogy keletkezzék. Ennyi gondolom elég egy külpolitikai helyzet jellemzésére, mely szinte megoldhatatlan problémák elé állítja nemzetünket; de a kép még kiegészítésre szorul. Mert akadhat, aki azt mondja, hogy ezeket a kétségtelenül súlyos hatalmi viszonyokat bizonyos pontig ellensúlyozzák a nemzetközi joguralom és méltányosság biztosítására megalkotott intézmények: a nemzetek szövetsége, a nemzetközi bíráskodás új szervezete, a kisebbségi szerződések, amelyek az optimisták szerint csökkentik a puszta hatalmi tényezők döntő jelentőségét, sőt a határokét is. Erre mi csak azt válaszolhatjuk, hogy ezek az intézmények ugyan megvannak, de az egy nemzetközi bíróság kivételével, amelyhez azonban a legritkább esetben lehet eljutni, ma még olyan részrehajlással működnek, mely inkább súlyosbítja, mintsem enyhíti a helyzetet, mert függöny mögé rejti az önkényt és a hatalmaskodást. A bíróság elé, mely kifogástalanul működik, mint mondtam, alig lehet eljutni, a kölcsönös beleegyezés föltétele miatt, amelyhez igénybevétele köttetett; a politikai szervek pedig, amelyek békéltető, kiegyenlítő tevékenységre volnának utalva, de amelyekben volt ellenségeink dominálnak, természetesen nem tudnak kibontakozni elfogultságukból, mihelyt valamely kérdés volt szövetségeseik és volt ellenfeleink közt intézendő el. Ebből folyólag mondott teljesen csütörtököt a nemzeti kisebbségeknek a népszövetségi tanácsra ruházott jogvédelme; ehhez hasonló hatalmi szempontok uralma hátráltatja a békeszerződésekben megígért általános lefegyverzésnek még megindítását is; ez a szellem iparkodik a békeszerződésekben megállapított, de a béke eszméjével ellentétben álló nemzetközi jogi különbségeket állam és állam, nemzet és nemzet közt fentartani és kihegyezni; ebből fakad a mai döntő tényezőknek az a cselekvési iránya, mely, amikor tőlünk a békeszerződés összes anyagi és erkölcsi tehertételeinek az utolsó betűig való teljesítését követeli, mindig módot talál arra, hogy gyakorlatilag ne érvényesülhessen, hanem inkább akármilyen módon megkerültessék, elmagyaráztassák, elszabotáltassák e szerződéseknek az a kevés pontja, amely számunkra némi enyhítést tartalmaz.

Ez a helyzet szinte kétségbeejtőnek látszik és az is volna, ha nem kellene azt mégis csupán átmenetinek tekinteni és ha az átmeneti időre

vonatkozólag nem mutatkoznának az enyhülésnek némely jelei. A nemzetek szövetségénél kezd ellenállásra találni az egyoldalúságnak az a diktatúrája, amelyet a nagyhatalmak győztes csoportja annak keretében gyakorol; Olasz- és Németország gyakran támogatott azokban a controverziákban, amelyeket ott folytatnunk kellett és mihelyt ilyen hátvéd mutatkozik, nekibátorodnak a kisebb államok is. Anglia sohasem érezte magát annyira összenőttnek a kis entente-tal, mint Franciaország, csak az optánsügyben bonyolódott be külügyminisztere egy szerencsétlenül megfogalmazott álláspontba, amelyből nehezen tud kibonyolódni. De magát Franciaországot is kell hogy gondolkozóra ejtsék a bomlásnak azok a tünetei, amelyek a kis entente államokban mutatkoznak és amelyekkel szemben súlyos sebektől vérző, megcsönkített és óriási nehézségekkel küzdő hazánk mégis csak bizalmat gerjesztőbb képet mutat. Revíziós akarataink támogatását Franciaországtól még sokáig nem várhatjuk, sőt megértését sem; a dolog természetében rejlik és a kontinentális helyzetből foly az a jelenség, hogy a francia közérzet ragaszkodik a legmaka-csabbul a párisi békeszerződések érinthetlenségének babonájához. De az első stációhoz, a békeszerződések keretein belül szenvedett sérelmek orvoslásához, nincs kizárva, hogy okos politikával megnyerjük Franciaország támogatását, ami már nagy haladást fog jelenteni. Azért óriási hiba azt az Olaszországgal szerencsésen létrejött barátságos viszonyt, amely kirántott minket az izoláltságból, akkép értelmezni, mintha az antagonizmust jelentene Franciaországgal; meg vagyok győződve, hogy elsősorban az olaszok tiltakoznának az ilyen beállítás ellen, a mi érdekeinket pedig súlyosan veszélyeztetné.

A biztató jelenségek felsorolásának végére hagytam, de távolról sem tekintem utolsónak, sőt első helyre tenném, először az olasz barátságot, amely kiemelt minket az izoláltságból, azután a művelt nemzetek közérzetében megindulófélben levő azt az átalakulást, amelynek érdeme Lord Rothermere akcióját illeti meg. Kellőleg ápolva és támogatva olyan magyar belpolitika által, mely közéletünkben kiküszöböli a nyugati eszmekörnek visszatetsző jelenségeket, ez a megmozdulás hatalmi tényezővé válhat, amely a hatalmak politikáját is befolyásolja. De erről a fáról ma még nem lehet gyümölcsöt szedni, vagy csak fanyar ízűt; annak még érlelődnie kell, mert a készülő új eszmeáramlatnak még rengeteg ellenáramlattal kell megküzdenie, míg győztesen bontakozhatik ki a hatalmi realitások országában.

De vessünk egy pillantást abba a jövőbe, amelyben hinnünk kell és hihetünk is, mert ez a hit egyezik az emberiség szerves fejlődési vonalának irányával, – t. i. abba a jövőbe, midőn hazánk visszanyerte azt az egészséget: *egész-létet*, amelyet végleges állapotnak ismerhetünk el mi és ismerhet el a világ. Akkor is nehéz probléma lesz külpolitikai el-

helyezkedésünk, számunk csekély voltánál, fajbéli izoláltságunknál és kedvezőtlen geográfiai elhelyezkedésünknel fogva.

Kis nemzeteknek helyzete mindig prekárius, függetlenségük csak jogi fikció, melynek ellentmond a valóság: a hatalmi viszonyokból eredő tényleges függés. Évszázados tapasztalás mutatja, hogy a szerződésekben rejlő biztosítékok is felmondják a szolgálatot, ha valamely nagyobb hatalom érdekei vagy ambíciói félretolásukat követelik. Hogy ez másképp lesz-e ezentúl? Némileg talán igen, egészen nem. Mindenesetre annak a teljes nemzetközi joguralomnak megvalósulása, mely a gyengéknek éppoly biztosságot nyújt, mint a hatalmasoknak, még igen hosszú időt fog igényelni, melynek lefolyása alatt nemzetek pusztulhatnak el – megengedem szabálytalanul, de tényleg. A kis nemzeteknek ezt a prekárius helyzetét két körülmény enyhítheti: hatalmas faj rokonok természetszerű támogatása és olyan geográfiai elhelyezés, amely nem tartalmaz ingert megtámadásukra, vagy azt módfölött megnehezíti. Példa az előbbire Szerbia, mely a cári Oroszországra támaszkodva, vakmerő hatalmi politikát folytathatott; az utóbbira a Skandináv államok és a Svájc. Hazánk, természetes határai közt is, a kisebb nemzetek közé fog tartozni; a fajmagyarság külpolitikailag használható részének száma 11-12 milliónál többet nem tesz ki. Rokon faj, amelyet érzelmi kapcsolatok kötnének velünk össze, sehol sincs; a turáni megmozdulás és szolidaritás a legjobb esetben egy távol jövőnek álma; egyedül állunk és nemcsak egyedül, de útjában is hatalmas fajok fajpolitikájának. Geográfiai elhelyezkedésünk pedig olyan, hogy egyenesen útvonalába esünk a nagy népmozgalmaknak, a nemzetek háborús és békés közlekedésének; csatamezője vagyunk a várható összeütközéseknek, még pedig olyan területen, mely természeti kincseinél fogva kívánatos és stratégiai bázisként fontos. Nehéz egy állandóan veszélyeztetett nemzetközi helyzetnek megkapóbb iskolapéldáját találni, mint amilyent hazánk nyújtani fog még akkor is, ha természetes létföltételeit minden irányban visszanyerte. Ennek az állandó külveszélynek érzete bírta őseinket arra hogy, az Árpádház és az Anjou-dinasztia kihalása után, majdnem állandóan olyan királyokat választottak, akik más országok fölött is uralkodtak és hogy 1723-ban a kölcsönös védelmi viszonyt egy ilyen, nálunk is, másutt is uralkodó dinasztia többi országaival intézményesen biztosítsa. „Contra vim etiam externam” – külveszély elleni védekezés – volt a trónöröklési rend akkori megállapításának egyik indoka; „ad evitandos internos notus” – a szabadkirályválasztással összekötött belmozgalomnak elkerülése, volt a másik, amely ma is fennáll és amattól független. Ezeknek a külföldi összeköttetéseknek kétségtelenül voltak hátrányai; az a király, aki más országok fölött is uralkodott, nem szentelhette magát oly kizárólagosan Magyarországra érdekeinek, mint ahogyan tehette volna, mint kizárólag magyar uralkodó; mikor pedig in-

tézményes kapcsolattá vált az idegen országokkal való védelmi összekötés, akkor nem egyszer veszélybe vitte az ország függetlenségét. Ez az utóbbi veszély azonban mindinkább csökkent; amazoknál a hátrányoknál pedig ősünk jobban értékelték a külső biztosságnak fokozását, amely csakugyan eléretett. Ma azonban a biztosításnak ez a módja külső és belső okokból tekintetbe nem jöhet és így a nemzetnek meg kell találni annak a módját, hogy az említett kedvezőtlen körülmények közt is megtalálja a biztosságát és megőrizze a valódi, nem csupán jogi függetlenségét.

Ez nehéz feladat lesz, mert ama körülmények egyikén sem áll módunkban változtatni. Mi nem kereshetünk más geográfiai elhelyezkedést, mi nem szaporíthatjuk hamarosan népességünk létszámát és nem is teremthetünk magunknak fajrokonokat. Mi csak azt tehetjük, hogy ezt a területünket erőteljes, virágzó élettel telítjük, hogy a számot minőséggel és szoros összetartással pótoljuk: azaz, hogy mindenképp megóvjuk a nemzet fizikai és erkölcsi integritását, testileg edzett, lelkileg egészséges, vállas, kemény nemzedéket neveljünk, olyan közös nemzeti ideálok tette-kész kultuszában, melyek az emberiség nagy eszményeivel összhangban állanak; tehát olyan nemzetté alakuljunk, mely nem fenyeget senkit, melybe azonban belekötni sem jó, de nincs is jogos indok. Ami pedig a természetes szövetségesnek, a rokonfajnak hiányát illeti, azt csak a nyugoti kultúrközösségbe értékes tényezőként való beilleszkedéssel pótolhatjuk, szellemi testvériséget téve a faj testvériség helyébe.

Minden, amit itt elsoroltam, tulajdonképp nem a kül-, hanem a belpolitikába tartozik, de nélkülözhetetlen alapját alkotja minden elgondolható külpolitikának. Belső gyengeségekben szenvedő, tette képtelen, szellemi világában jelentéktelen, törekvéseiben antipatikus kis nemzetnek sajkája valóban a világpolitika hullámzásainak és áramlatainak játékszere, az erősebb vágyainak és célkitűzéseinek predesztinált áldozata s a legjobb esetben mint valamely nagyhatalom vazallusa tengetheti azt az életet, amelyet „függetlenségnek” csúfolnak. De ugyanez a számarányú nemzet, ha testileg, lelkileg erős és egyszersmind összes életnyilvánulásai-ban értékes és rokonszenves, alaposan remélheti, hogy mindig barátokat fog találni és ezzel egy bizonyos hatalmi állásra szert tenni. Külpolitikánk leendő céljait ma kijelölni lehetetlen; de egy önálló külpolitika lehetőségének föltételei iránt tisztába kell jönnünk és a föltételek megvalósítására a lehetőség szerint már Csonka-Magyarország kereteiben is kell törekednünk, mert azok kellékei annak a közvetlen célkitűzésnek is, amely iránt kétség nem lehet és amely nem egyéb, mint természetes létföltételeink visszanyerése.

Külpolitikai törekvéseink minden stádiumában nem lehet eléggé hangsúlyozni a nyugoti kultúrközösség ápolását, mely egyedüli elgondolható

ellensúlyozója fajbéli izoláltságunknak, éppúgy, mint nemzetünk bekapcsolása az emberiség organikus fejlődési folyamatába. A nemzetközi politikában, igaz, a múltban és még a mi korunkban is, közvetlenebbül érvényesültek a pillanatnyi hatalmi konjunktúrák, mint ezek az organikus erők. De az utóbbiak befolyása emelkedőben van, ami szoros összefüggésben áll a demokratikus fejlődéssel, a tömeg-erők lélektanának döntő szerepével az események irányításában. Sohasem volt helyes azok figyelmen kívül hagyása, még nagy nemzetek politikájában sem; az utolsó világháborút is végelemzésben ezek az imponderabiliák döntötték el a központi hatalmak ellen, mert a művelt nemzeteknél velük szemben sikeresen előidézett lelki antagonizmus tette csak lehetővé azt a félelmes hatalmi csoportulást, melynek ők áldozatul estek. De kis nemzetek részéről, amelyek a konjunktúrák kialakulásában többnyire csak passzív szerepet játszanak és a mi korunkban, midőn magának a konjunktúrának kialakulására is gyakori döntő befolyással bírnak a nemzetek fejlődésének organikus törvényei – amit melleleg mondvá, csak üdvözölni lehet – ennek a tényezőnek elhanyagolása egyenesen megfoghatatlan hiba, mentséget nem engedő felületesség volna.

Ezek a fejtegetések azonban csak azt jelentik, hogy izoláltságunk fokozásának veszélye nélkül nem helyezkedhetünk belső berendezkedésünkben sem ellentétbe azokkal az eszmékkel, amelyeket ma már az egész művelt nyugat a civilizált nép- és állami élet követelményeiként ismer, mert nem tehetjük kétségessé kultúrshivatásunkat, valamint azt, hogy az emberi jogok élvezete tekintetében haladást jelent a magyar államhoz tartozás. De nem jelenthetik azt, hogy saját problémáink megoldásában idegen direktívákat fogadjunk el, akár hatalmi szónak, akár jóindulatú alkotmányjogi dilettantizmus alakjában jelenjenek meg. Saját hagyományaink ösvényén kell járnunk, a színvonalat tartva a művelt nyugattal, az evolúció törvényei szerint, amire nézve történelmünk legdicsőbb példája az 1848. évi nagy átalakulás, melyet a kiváltságos osztály maga kezdeményezett, maga hajtott végre, jutalmul elnyervén befolyásának fenntartását, holott mindenütt, ahol a szükséges reformokat a vezető osztályok ellenére vitték keresztül, ezeket el is söpörte a mozgalom. Ez oly egyszerű tétel és tapasztalás, hogy szinte érthetetlen volna, ha mi, akiket csak egy nemzedék választ el ama dicső reform-nemzedéktől, nem tudnánk belőle okulni és hasonlóképp cselekedni. *Ma* ez még kezünkben van, *holnap* talán már nem lesz.

A fájában elszigetelt, földrajzilag állandóan veszélyeztetett magyar nemzet külpolitikája csak egy olyan összefoglaló általános politika alapján épülhet fel, amely gondosan mérlegeli minden tettének és minden mulasztásának külső hatását is.